

KURIAMOS GEROS MOKYKLOS LIETUVOJE SAMPRATA MOKINIŲ TĖVŲ POŽIŪRIU

Doc. dr. Gintautė Žibėnienė

Mykolo Romerio universitetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas: (8 5) 271 4710
Elektroninis paštas: zibeniene@mruni.eu

Pateikta 2019 m. rugsėjo 13 d.
Parengta spausdinti 2019 m. spalio 30 d.

DOI: 10.13165/SD-19-17-2-03

Anotacija

Geros mokyklos kūrimas grįstinas glaudžiu šeimos, mokyklos ir visuomenės bendradarbiavimu. Straipsnyje keliami probleminiai klausimai: išsiaiškinti kas mokinių tėvams yra gera mokykla, kokius geros mokyklos bruožus jie įvardija, kaip mokinių tėvų geros mokyklos samprata siejasi su nacionaliniu mastu susitartais geros mokyklos bruožais (pagal dokumentą “Geros mokyklos koncepcija”). Tyrimo tikslas – atskleisti bendrojo ugdymo mokyklos mokinių tėvų, išsitraukusių mokyklos veiklas, požiūrį į gerą mokyklą. Taikyti tyrimo metodai: literatūros ir dokumentų analizė, struktūruotas interviu.

Tyrime dalyvavusių bendrojo ugdymo mokyklų mokinių tėvų geros mokyklos samprata tik fragmentiškai atliepia Geros mokyklos koncepcijos (2015) bruožus. Tėvai išskiria šiuos geros mokyklos bruožus, pasirinkdami atskirus akcentus: 1) gyvenimas mokykloje: mokinių savijauta ir saugumas, mokinio noras eiti į mokyklą, mokytojo ir mokinio bendravimas; 2) ugdymas(is) ir vaiko pasiekimai, pažanga; 3) kompetentingas mokytojas; 4) fizinė aplinka mokykloje; 5) visa bendruomenė kurianti mokyklos strategiją.

Tyrimu atskleista, jog tėvai dar nesupranta ar nenori prisiimti savo, kaip mokyklos bendruomenės narių, siekiančių bendros gerovės, išpareigojimų, funkcijų, o atsiskleidžia kaip pasyvūs stebėtojai, kritikai. Tėvų nepakankamai suvoktos jų, kaip mokyklos bendruomenės narių pareigos ir nepakankamai suvokta kuriamos geros mokyklos samprata, ap-sunkina Lietuvos geros mokyklos kūrimą.

Reikšminiai žodžiai. mokinių tėvai, mokykla, geros mokyklos koncepcija.

Įvadas

Jau trečią dešimtmetį Lietuvoje diskutuojama kokia yra gera mokykla, kaip ją sukurti. Susitelkus įvairių švietimo grupių atstovams, 2015 m. patvirtintas dokumentas „Geros mokyklos koncepcija“, parengtas pagal Tautinės mokyklos koncepciją (1989) ir įvairių švietimo atstovų įvardintas aktualijas. Švietimo reformos Lietuvoje pradžia 1988 metai, kai buvo pristatyta Tautinės mokyklos koncepcija – pedagogų grupė (M. Lukšienė, Ž. Jackūnas, M. Barkauskaitė ir kt.) atskleidė tautinės ir pilietinės mokyklos viziją. 1991 m. buvo priimtas Švietimo įstatymas, kuris su kitais susijusiais švietimo dokumentais (pvz. Švietimo sistemos reformos veiksmų planu, 1992; Lietuvos švietimo koncepcija, 1992) tapo Lietuvos švietimo reformos pagrindu.

Ilgai rengtas dokumentas „Geros mokyklos koncepcija“ (2015) yra esminis, jame atskleidžiami svarbiausi geros mokyklos bruožai, aiškiai įvardijama, jog mokyklos gerumas siejamas su mokyklos dalininkų susitartu požiūriu ir veiklos bendryste. Švietimo įstaigose Lietuvoje buvo organizuojami įvairūs renginiai, juose pristatoma ir aptariama kas yra gera mokykla, diskutuojama kaip kartu bus siekiama geros mokyklos bruožų įgyvendinimo. Tačiau visuomenėje pastebima mokyklos bendruomenės narių (ypač tėvų) nuomonių įvairovė ir vėl raginimas apibrėžti kas yra gera mokykla (nors tai jau įvardinta ir susitarta). M. Lukšienė (1993) įžvalgiai pastebėjo, kad Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę, įgyvendinant Lietuvos švietimo reformas, vykdamas pokyčius bus nelengvai įgyvendinamas atsinaujinimo-atvirumo principas, nes bus lengvai pažeidžiama įgyvendinimo eiga. Remiantis S. Mikėnės ir kt. (2018) tyrimu, mokinių tėvų geros mokyklos samprata (saugi aplinka, aukšti mokinių egzaminų rezultatai, mokinių prestižas, modernus mokyklos įrengimas) nepakankamai siejasi su Geros mokyklos koncepcijoje (2015) įvardintais mokyklos gerumo bruožais. Kitų mokslininkų, iki Geros mokyklos koncepcijos (2015) patvirtinimo, atlikti tėvų nuomonės tyrimai, nėra tokie aktualūs, nes dar nebuvo apibrėžta ir susitarta geros mokyklos samprata. Tyrimų, kuriuose būtų atskleidžiama nagrinėjami geros mokyklos kūrimo aspektai Lietuvoje, pagal nacionalinį geros mokyklos susitarimą, yra mažai (Mikėnė ir kt., 2018; Liubertaitė, Kvieskienė, 2016; Targamadžė, 2016, 2017, 2019; Targamadžė, Žibėnienė, Česnulevičienė, 2018. Atskleista kompleksinio įvairių elementų (fizininių, emocinių, estetinių, simbolinių ir pan.) junginio svarb formuojant mokyklos, jos vykdomų veiklų kokybės suvokimą ir mokyklos gerumą (Liubertaitė, Kvieskienė, 2016). Siekiant pokyčių švietime, geros mokyklos kūrime, yra svarbus kiekvieno mokyklos bendruomenės nario, ypač tėvų įsitraukimas, tai pagrindžia tyrimų rezultatai apie mokyklų bendruomenės svarbą siekiant mokyklos pažangos (Musial, 2014; Targamadžė, 2016, 2017; Survutaitė, 2016; Čiuladienė, Valantinas, 2016). G. Čiuladienė ir A. Valantinas (2016) išryškina gerai mokyklai svarbų bruožą – mokyklos bendruomenės narių – tėvų pasidalytos atsakomybės suvokimą ir raišką siekiant teigiamų pokyčių mokykloje. Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992), Geros mokyklos koncepcijoje (2015) aiškiai įvardintas akcentas – siekiant gero švietimo Lietuvoje yra svarbus glaudus šeimoms, mokyklos ir visuomenės bendradarbiavimas. Europos komisijos dokumente nagrinėjami kokybiško švietimo klausimai ir pažymima, kad visuomenei būtina kurti geresnes, įtraukesnes švietimo įstaigas, taip pat tėvų dalyvavimo vaidmuo šiame kūrime yra bū-

tinus (Mokyklų raida ir aukštos kokybės mokymas gerai gyvenimo pradžiai, 2017). Tačiau mokslinės literatūros analizė, kiti tyrėjai atskleidžia, jog stinga tyrimų, padedančių atskleisti geros mokyklos kūrimo prielaidas, pvz. V. Targamadžė pažymi, kad „Geros mokyklos koncepcijos (2015) turinyje tyrimų pasigendama“ (2017, p. 9). Daug mokyklų susiduria su tėvų nepakankamu įsitraukimu į mokyklos veiklas, paramos stoka reikalinga kuriant gerą mokyklą. Galima šio neįsitraukimo priežastis, tėvų skirtingai suvokta ar dar net nesuvokta, neprisiimta geros mokyklos samprata. Jeigu vaiko tėvams nėra aišku, kas yra gera mokykla, kokie bruožai ją apibūdina, nėra žinomi įvairių švietimo grupių išdiskutuoti geros mokyklos bruožai, tai prisidėti prie tokios mokyklos kūrimo ne tik sudėtinga, bet gali stigti motyvacijos, nematoma veiklos prasmė ar veikia įvairūs kiti veiksniai. Taigi mokslinė problema sietina su esminiu klausimu: kaip bendrojo ugdymo mokyklų mokinių tėvai suvokia geros mokyklos sampratą? Svarbu išsiaiškinti kas mokinių tėvams yra gera mokykla, kokius geros mokyklos bruožus jie įvardija, kaip mokinių tėvų geros mokyklos samprata siejasi su nacionaliniu mastu susitartais geros mokyklos bruožais (pagal dokumentą „Geros mokyklos koncepcija“).

Tyrimo **objektas** – bendrojo ugdymo mokyklos mokinių tėvų, įsitraukusių į veiklas mokykloje, požiūris į gerą mokyklą. Tyrimo **tikslas** – atskleisti bendrojo ugdymo mokyklos mokinių tėvų, įsitraukusių į mokyklos veiklas, požiūrį į gerą mokyklą.

1. Geros mokyklos samprata teisiniu aspektu

Mokslinėje literatūroje, priklausomai nuo švietimo nacionalinių ypatumų, mokyklos tipo ir kitų aspektų, galima surasti įvairių pastebėjimų, bruožų, kokia turi būti mokykla nūdienoje. Tačiau šiame straipsnyje koncentruojamasi į įvairių švietimo grupių Lietuvoje susitartą geros mokyklos sampratą (žr. Geros mokyklos koncepcija, 2015 ir kitus susijusius dokumentus, priemones). 1988 m. gruodžio 8 d. paskelbtoje Tautinės mokyklos koncepcijoje iškeltas paradigmiškai naujas humanizmo idėjomis paremtas mokyklos uždavinys – atsigręžti į žmogų kaip absoliučią vertybę: puoselėti jo fizinę ir psichinę prigimtį, sudaryti sąlygas atsiskleisti jo individualybei, pažadinti siekimą per saviauklą ir savikūrą tapti asmenybe (1989). Lietuvos švietimo koncepcijoje įtvirtintas reformuoto ugdymo pagrindinis tikslas – „savarankiška ir kūrybinga, maksimaliai jau mokykloje savo gebėjimus atskleidžianti asmenybė (1992, p. 5). Tačiau prabėgus porai dešimtmečių atsiranda poreikis įtvirtinti jau kiek primirštas tautinės mokyklos idėjas 2015 m. patvirtintoje Geros mokyklos koncepcijoje, nurodant, jog „gera mokykla – pamatinėmis humanistinėmis vertybėmis ugdymą grindžianti, prasmės, atradimų ir asmens ugdymo(si) sėkmės siekianti mokykla, kuri savo veikloje vadovaujasi mokyklos bendruomenės susitarimais ir mokymusi.“ Geros mokyklos koncepcijoje (2015) yra įvardinti 9 esminiai geros mokyklos, kurtos tautinės mokyklos pagrindu, aspektai/bruožai:

- asmenybės branda (savivoka, savivertė, vertybinis kryptingumas ir gyvenimo būdas); pasiekimai (mokinių įgytų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų visuma); pažanga (per tam tikrą laiką pasiektas lygis, atsižvelgiant į mokymosi startą bei asmenines raidos galimybes, mokiniui optimalų tempą ir bendrosiose ugdymo programose numatytus reikalavimus);

- gyvenimas mokykloje: saviraiškus dalyvavimas – veiklos, įvykiai ir nuotykių, mokinių savijauta, bendruomeniškumas, savivalda;
- ugdymasis (mokymasis): dialogiškas ir tyrinėjantis, įdomus ir auginantis, atviras ir patirtinis, personalizuotas (suasmenintas) ir savivaldis, interaktyvus, kontekstualus, aktualus;
- ugdymas (mokymas): paremiantis ugdymąsi (mokymąsi) – tikslingas, įvairus įvairiems, lankstus, partneriškas;
- darbuotojai: asmenybių įvairovė – nuostatų pozityvumas, darbo motyvacija, profesionalumas, asmeninis tobulėjimas, subalansuotas kolektyvas;
- mokyklos bendruomenė: besimokanti organizacija – mokymasis su kitais ir iš kitų, sutelktumas, refleksyvumas, mokymosi ir asmeninio tobulėjimo skatinimas, organizacijos atvirumas pasauliui;
- lyderystė ir vadyba: įgalinanti – aiški, vienijanti, įkvepianti vizija, dialogo ir susitarimų kultūra, pa(si)dalyta lyderystė, veiksmingas administravimas, kūrybiškumas ir valia veikti;
- ugdymo(si) aplinka: dinamiška, atvira ir funkcionali – „klasės be sienų“, ugdymąsi stimuliuojanti aplinka, mokinių indėlis kuriant aplinką, virtuali aplinka;
- vietos bendruomenė ir mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, dalyvių susirinkimas (savininkas) – strateguojantys, drąsinantys, remiantys ir pasitikintys (Geros mokyklos koncepcija, 2015).

2. Tyrimo organizavimas ir etika

Tyrimas organizuotas 2018 m. vasario-kovo mėn., dalyvavo 9 mokinių tėvai iš skirtingų Lietuvos mokyklų, pagal su užsakovu – Nacionaline mokyklų vertinimo agentūra (toliau – NMVA) suderintą tyrimo metodiką, techninę užduotį. Taikyti tyrimo metodai: literatūros ir dokumentų analizė, struktūruotas interviu. Pasirinkta kriterinė atranka, nes remiantis B. Bitinu, L. Rupšiene, V. Žydžiūnaite (2008, p. 101), „kriterinės atrankos būdas labai veiksmingas, taip surenkami kokybiški duomenys“. Taikant kriterinę atranką pirmiausiai atrinktos bendrojo ugdymo mokyklos: bendrojo ugdymo mokykla skirtingoje vietovėje (mokykla didmiestyje, mokykla mieste, mokykla miestelyje, kaime); bendrojo ugdymo mokykla pagal skirtingą steigėją: valstybinė ir viešosios įstaigos. Šių mokyklų administracija delegavo tėvų atstovą, atrinktą pagal tėvų atrankos kriterijus, tyrėjos iš anksto, prieš tyrimą įvertino kiekvieno iš tėvų atitikimą numatytiems kriterijams: tėvas vaiko/ų, kuris/ie mokosi 7-12 klasėje, įsitraukęs į mokykloje vykstančias veiklas, puikiai pažįstantis mokyklos veiklą (yra savivaldos narys, aktyviai dalyvauja mokyklos gyvenime, organizuoja veiklas mokykloje), dalyvavęs geros mokyklos pristatymo ir kūrimo renginiuose (pagal Geros mokyklos koncepciją).

Kompleksinio tyrimo instrumentas – interviu konstruotas remiantis šiomis metodologinėmis nuostatomis: humanistinio ugdymo raiška bendrojo ugdymo mokykloje pagal geros mokyklos conceptualias nuostatas (Geros mokyklos koncepcija, 2015); socialinio konstruktyvizmo teorinėmis prielaidomis ir metodologinėmis nuostatomis – žmonės konstruoja savo asmeninį supratimą ir tai nėra jiems perduotų žinių ar gebėjimų vei-

drodinis atspindys, jų yra asmeninė refleksija (Creswell, 2009; Kukla, 2000). Interviu instrumentas sudarytas iš šių dalių: geros mokyklos samprata, mokyklos pažangos sąsaja su ugdymo(si) rezultatais, mokyklos patirtys, problematika, inovacijos susijusios su pažangos įvardijimu. Šiame straipsnyje pristatoma 1-oji interviu dalis – geros mokyklos samprata. Interviu klausimai parengti remiantis šiais dokumentais: „Geros mokyklos koncepcija“ (2015); „Metodinės rekomendacijos planuojant ir organizuojant mokyklos įsivertinimą“ (2017) ir suderinti su tyrimo užsakovu – NMVA.

Pasiekus interviu duomenų prisotinimą, jiems analizuoti buvo taikoma kokybinė turinio analizė (*content analysis*), kuri sudaro sąlygas daryti išvadas remiantis analizuojamu tekstu. Šis analizės metodas remiasi sistemingais analizės žingsniais: daugkartinis įrašų skaitymas, sisteminimas, išskirtų kategorijų ir subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas iš teksto išskirtais įrodymais – patvirtinančiais teiginiais. Remiantis kokybinio tyrimo metodologija, patvirtinantys teiginiai yra informantų pateiktų atsakymų ištraukos, kurių tyrėjas negali keisti, todėl yra cituojamos tiksliai taip, kaip pasakė. Pirminė interviu medžiaga tvarkoma užtikrinant, kad nebūtų galima identifikuoti tyrime dalyvavusių asmenų.

Tyrimas organizuotas, duomenų analizė ir pateikimas atlikti vadovaujantis kokybinių tyrimų etikos principais: supažindinti tyrimo dalyvius su tyrimo etikos principais; tyrimo dalyviams sudaryti sąlygas dalyvauti tyrime laisvanoriškai, atskleisti tyrimo esmę, informuoti apie galimas rizikas, apsaugoti tyrimo dalyvius nuo galimos žalos visuose tyrimo etapuose (Bitinas, Rupšienė, Žydzūnaitė, 2008, p. 112–113). Tyrimo dalyviai buvo supažindinti su galimybe atsisakyti dalyvauti tyrime, tyrimo tikslu, planuojamu tyrimo domenų panaudojimu, duomenų apsauga, galimas rizikas ir kaip jų bus išvengiama, jiems garantuotas anonimiškumas. Tyrimo dalyviams buvo užtikrinta, kad jų balso įrašus saugos tik tyrėjas, įvardinta kaip, kiek ir kur saugomi įrašai. Remiantis tyrimo etikos principais, visi informantai yra užkoduoti.

3. Tyrimo rezultatai

3.1. Mokinių tėvų geros mokyklos samprata

Remiantis bendrojo ugdymo mokyklų mokinių tėvų pastebėjimais apie esminius geros mokyklos bruožus, galima išskirti šias subkategorijas: 1) gyvenimas mokykloje: mokinių savijauta ir saugumas, mokinio noras eiti į mokyklą, mokytojo ir mokinio bendravimas; 2) ugdymas(is) ir vaiko pasiekimai, pažanga; 3) kompetentingas mokytojas; 4) fizinė aplinka mokykloje; 5) visa bendruomenė kurianti mokyklos strategiją.

Gyvenimas mokykloje: mokinių savijauta ir saugumas, mokinio noras eiti į mokyklą, mokytojo ir mokinio bendravimas. Mokinių tėvai, kalbėdami apie gerą mokyklą įžvelgė įvairius gyvenimo mokykloje aspektus, ypač išryškino vaiko savijautą ir saugą. Tėvai ypač akcentavo psichologinį saugumą ir vaiko savijautą: <...> saugi mokykla ... bendradarbiavimas abipusis ... vaikai nori eiti į mokyklą <...> (T1); <...> saugumas, geranoriškumas ... žinių tvirtumas ... <...> (T1); <...> kur vaikas saugus, vaikas matomas, ir sėkmės ir nesėkmės, ir turimi gabumai <...> (T2); <...> jaustųsi visapusiškai saugus ir sau-

gumas sudarytas <...> (T4); <...> daugiau psichologinė, kad vaikas būtų saugus, ramus, kaip namie ... labai svarbu, kad vaikas žinotų, kad juos čia myli, laukia <...> (T1). Tėvai įvardina psichologinį vaiko saugumą, gerą savijautą siejamą su jo laukiamumu mokykloje. Vos vienas tėvas paminėjo fizinio saugumo aktualumą ir gerą patirtį – rakinamą mokyklą – <...> tas saugumas, kiek įmanoma ... pas mus mokykla užrakinama <...> (T5). Tėvai gerą mokyklą sieja su vaiko noru eiti į ją, tačiau nesiima įvardinti ir negali įvardinti kas padėtų vaikui norėti eiti į mokyklą. Tėvai linkę perkelti atsakomybę dėl vaiko noro eiti į mokyklą kitiems mokyklos bendruomenės nariams: <...> ta kurioje gera, tiek vaikui, tiek bendruomenei, į kurią norisi eiti <...> (T3); <...> ta, į kurią vaikas nori eiti <...> (T2); <...> kad vaikas norėtų eiti į mokyklą <...> (T6).

Tėvai gerą mokyklą sieja su Geros mokyklos koncepcijoje (2015) įvardintu bendruomeniškumu. Tačiau neįvardina savo vaidmens, o tai suvokia tik kaip mokytojo ir mokinio bendravimą ir norėtų, kad mokytojo ir mokinio bendravimas pasižymėtų šiais bruožais: <...> geras santykis vaiko su mokytoju ... atbulinė graža, aptarimai <...> (T6); <...> suteikta šilta psichologinė atmosfera <...> (T7); <...> mokytojas ir mokinys turėtų būti visų pirma draugai ... aš už bendravimą ir supratimą <...> (T7); <...> mokytojų požiūris į vaikus ir mokėjimas bendrauti <...> (T4).

Vienas tėvas paminėjo kitą svarbų gerai mokyklai bruožą – savivaldą <...> pasakai direktoriui, visad išklauso, sako „darysim“ ... mes kartu tvarkom, keliaujam, pramogaujame <...> (T6).

Ugdymas(is) ir vaiko pasiekimai, pažanga. Tėvai daug dėmesio skyrė ugdymui(si) nukreiptam į vaiką, sudarančiam jam galimybes atsiskleisti: <...> turėtų galimybes atsiskleisti, ne tik pamokose, bet turiu omenyje įvairias veiklas <...> (T4); <...> vaikui suteiktos galimybės tobulėti ... vaikui pasirinkimo teisė į jo lavinimąsi ... kur vaiko geriausios galimybės, kur atsiskleidžia jo talentas ... jeigu jis iš prigimties menininkas, kad jo savybės būtų skatinamos ... tačiau jis turi mokėti ir rašyti, skaičiuoti <...> (T7); <...> mokytojai apie kiekvieną vaiką viską žino ... kai moko reikia į tai atsižvelgti, prisitaikyti prie vaiko <...> (T5). Išsakomi ugdymo(si) procesui lūkesčiai susiję su vaiko motyvavimu ir socialinių kompetencijų tobulinimu: <...> kai vaiką motyvuoja siekti ... geri rezultatai, pasiekimai <...> (T3); <...> kur ne tik žinios svarbu ... mokama ir kitų dalykų, pvz. mokosi kalbėti viešai, konfliktų sprendimų, bendravimo <...> (T2).

Tik vienas informantas aiškiai susiejo gerą mokyklą su akademiniais rezultatais: <...> geroje mokykloje vaikas turi gauti pakankamai tvirtus žinių pagrindus, kad galėtų toliau mokintis <...> (T4). Kiti tyrimo dalyviai dėmesį skyrė vaiko bendrųjų kompetencijų ir socialinių emocinių gebėjimų ugdymui, vaiko ypatumų atskleidimui ir nuoskaudoms, dėl mokymo(si) proceso sunkumų, nepakankamo grįžtamojo ryšio: <...> jei rašomas, tarkim, neigiamas pažymys, turi būti paaiškinta ir motyvuota kodėl jis gavo neigiamą <...> (T7) ar ugdymo proceso tobulinimo: <...> turi atsirasti daugiau praktinio pobūdžio užsiėmimų ... kad vaikas praktiškai pabandytų ... išgirstą teorinę medžiagą pritaikytų taip kaip yra <...> (T4); <...> galėtų būti dažniau poriniai projektai <...> (T2).

Kompetingas mokytojas, kaip svarbus geros mokyklos bruožas įvardintas išryškinant mokytojo lyderio vaidmenį (<...> tai turi būti lyderiai <...> (T5)) ir mokytojo gebėjimą keistis: <...> turi būti tie, kurie žengia pagal savo laikmetį ... didelė kaita vyksta

įvairiose srityse ir mokytojas turi matyti kas pasikeitė <...> (T4). Mokytojo kompetentingumą, vienas informantas sieja su gebėjimu naudoti informacinius technologijomis: <...> galintis žengti koja kojon su šiuolaikinėmis technologijomis ... gali ir telefoną įdarbinti <...> (T9).

Tik vienas tėvas pastebi gerai mokyklai ypač aktualų požymį – kai **visa bendruomenė kuria mokyklos strategiją**: <...> gera mokykla ta, kuri turi tuos ryšius su tėvais ir komunikuoja labai daug ... kad mokytojai, direktoriai, tie patys vaikai galėtų išsakyti savo nuomonę <...> (T5). Ši aktualija kito tėvo neįvardinama, bet pateikiama kaip nuoskauda ir ateities lūkestis: <...> mokyklai tobulėti labiausiai padėtų, jei būtų glaudesnis ryšys iš tėvų pusės link mokyklos. Jeigu tėvai daugiau domėtusi savo vaikų mokymusi, auklėjimu, jų žiniomis. Tai turbūt būtų pagrindinė paspartis ir akstinas pačiai mokyklai tobulėti <...> (T7). Tyrime dalyvavę tėvai linkę pasirinkti kritikų vaidmenis, jie nori, kad kiti veiktų ir spęstų.

Fizinė aplinka. Tėvams svarbi ugdymo(si) aplinka, tačiau jos nesieja su šiuolaikiška ugdymo(si) aplinka, o akcentuoja tik fizinę aplinką: <...> aplinka, mūsų aplinka yra graži... tualetus naujus padarė, sporto salė didelė graži <...> (T5); <...> jauki, švari aplinka ... estetinis vaizdas <...> (T4); <...> dukra džingiasi – sėdmaišius padėjo ... šiuolaikiškai atrodo, galima pagulėt vaikams <...> (T8). Kyla klausimas, kodėl mokinių tėvai akcentuoja tik fizinę aplinką, ar ji jiems svarbesnė?, o gal galima daryti prielaidą, kad tėvai tiesiog nežino, kokios yra inovatyvios ugdymo(si) aplinkos, nes įvardina tiesiog, kad gera, turtinga aplinka ir mini pastebimus dalykus: <...> kuri turi pakankamai gerą bazę ... stadioną atnaujino, gražu pažiūrėti <...> (T4).

3.2. Mokinių tėvų geros mokyklos sampratos sąsajos su Geros mokyklos konceptualiais bruožais

Geros mokyklos koncepcijoje (2015) yra įvardinti 9 esminiai geros mokyklos, kurtos tautinės mokyklos pagrindu, bruožai: asmenybės ūgtis; gyvenimas mokykloje; ugdymasis (mokymasis): dialogiškas ir tyrinėjantis; ugdymas (mokymas); darbuotojai: asmenybių įvairovė; mokyklos bendruomenė; lyderystė ir vadyba; ugdymo(si) aplinka: dinamiška, atvira ir funkcionali; vietos bendruomenė ir mokyklos savininko teisės ir pareigos įgyvendinanti institucija, dalyvių susirinkimas (savininkas). Tačiau bendrojo ugdymo mokyklų mokinių tėvai kalbėdami apie esminius geros mokyklos bruožus išskyrė šiuos: 1) gyvenimas mokykloje: mokinių savijauta ir saugumas, mokinio noras eiti į mokyklą, mokytojo ir mokinio bendravimas; 2) ugdymas(is) ir vaiko pasiekimai, pažanga; 3) kompetentingas mokytojas; 4) fizinė aplinka mokykloje; 5) visa bendruomenė kurianti mokyklos strategiją. Taigi mokinių tėvų geros mokyklos samprata tik fragmentiškai atliepia sutartos Geros mokyklos koncepcijos (2015) bruožus. Mokslinėje literatūroje galima pastebėti įvairius, skirtingus geros mokyklos bruožus, pvz. J. Buričić (2019) ypač išskiria ugdomosios aplinkos svarbą, taip pat mokytojų kompetentingumo ir mokymo(si) praktikų svarbą. Tačiau Lietuvoje mes turime nacionalinį susitarimą, kas yra gera mokykla ir atsižvelgiant į tyrimo metodiką aktualu pažvelgti būtent kaip mokinių tėvų požiūris į

gerą mokyklą siejasi su susitartais geros mokyklos conceptualiais bruožais (pagal dokumentą „Geros mokyklos koncepcija“, 2017).

Iš Geros mokyklos koncepcijoje (2015) minimų 9 esminių aspektų, mokinių tėvams ypač priimtinas ir aktualus gyvenimo mokykloje aspektas. Tačiau tėvai šį aspektą (gyvenimas mokykloje: veiklos, įvykiai ir nuotykių, mokinių savijauta, bendruomeniškumas, savivalda) suvokia labai fragmentuotai ir vienpusiškai. Jiems ypač svarbi mokinių savijauta, o kitus elementus: renginius, įvykius, nuotykius mokykloje, savivaldą, bendruomeniškumą tarsi pamiršta, tik epizodiškai paminimi atskiri fragmentai (pvz. bendros talkos, ekskursijos). Įdomu, tai, kad nors tėvai pritaria teiginiui, kad gerą mokyklą turi kurti visa bendruomenė, tačiau savo vaidmenų aiškiai neįvardija, neatskleidžia ir nemato savęs kaip veikiančio, bendradarbiaujančio mokyklos bendruomenės nario. Interviu metu suteiktą galimybę siūlyti kaip būtų geriau, pakeičia į kritikos išsakymą, kaltinimus. Bendruomeniškumo (narystė, vienybė, dalijimasis, rūpinimasis kitais, pagalba, įsipareigojimai) sampratos fragmentiškumą atskleidžia tėvų manymas, kad tai tik mokytojo ir mokinio santykiai, kurių sėkmė priklauso nuo mokytojo. Tėvai mokinio norą eiti į mokyklą, džiaugtis buvimu joje, taip pat sieja tik su mokyklos darbuotojų (mokytojų, administracijos) veikla. Ši tėvų pozicija atkleidžia savo, vaiko dalies atsakomybių perkėlimą mokytojams ir mokyklos administracijai ir nepakankamai suvoktas tėvystės pareigas.

Lietuvos mokyklos, vienas iš tautinio tapatumo bruožų (įvardintas dar 1988 m. Tautinės mokyklos koncepcijoje) yra atsigręžimas į žmogų kaip į vertybę, jo asmenybinę ugdymą. Tėvai nemažai dėmesio skyrė ugdymui (si) nukreiptam į vaiką, sudarančiam galimybes jam atsiskleisti, išsakomi ugdymo (si) procesui lūkesčiai susiję su vaiko motyvavimu ir bendrųjų, socialinių emocijų kompetencijų tobulinimu. Tačiau vėl tėvai šiuos lūkesčius sieja su mokyklos mokytojais, mokyklos administracija, neįvardija savų vaidmenų, galimo indėlio.

Tėvai savo vaikus išleidžia į ugdymo įstaigą, tačiau kalbėdami apie geros mokyklos bruožus mini tik fizinę aplinką (sutvarkytas stadionas, valgykla, sėdmaišiai ir pan.). Kyla klausimas ar tėvai negali įvardinti ugdymo (si) aplinkos bruožų mokykloje, ar ji jiems nėra tokia svarbi ar kitos priežastys? Remiantis Geros mokyklos koncepcija (2015), šiuolaikinė ugdymo (si) aplinka turi būti dinamiška, atvira, funkcionali, ugdymąsi stimuliuojanti aplinka, virtuali aplinka bei svarbus mokinių indėlis kuriant aplinką.

Geroje mokyklos viena jos stiprybių yra darbuotojai – asmenybių įvairovė ir mokyklos bendruomenė. Kalbėdami apie mokyklą, tėvai mini tik kai kuriuos bruožus susijusius su mokytojų kompetentingumu: lyderystę, gebėjimą inovatyviai dirbti. Tačiau visiškai neužsimena apie kitus Geros mokyklos koncepcijoje (2015) mokyklos darbuotojams svarbius bruožus: nuostatų pozityvumą, darbo motyvaciją, subalansuotą kolektyvą.

Tėvai neatskleidžia ir neįvardina gerai mokyklai būtinus mokyklos bendruomenės, kaip besimokančios organizacijos ir įgalinančios lyderystės ir vadybos aspektus. Remiantis šiais aspektais aišku, kad tik visai mokyklos bendruomenei (ir mokinių tėvams taip pat) kartu veikiant galima padėti kiekvienam piliečiui per saviuoklę ir savikūrą tapti asmenybe, puoselėti jos fizinę ir psichinę prigimtį, sudaryti sąlygas atsiskleisti individualybei. Tačiau mokinių tėvai kalbėdami apie gerą mokyklą, arba visai nemini savo vai-

dmenų arba linkę sau prisiskirti tik nuomonės išreiškimo, kritikavimo funkcijas. Vilties pokyčiams teikia vieno tėvo aiškiai įvardintas lūkestis, kad turi keistis tėvų pasyvumas ir tėvų pareigų suvokimas: „mokyklai tobulėti labiausiai padėtų, jei būtų glaudesnis ryšys iš tėvų pusės link mokyklos. Jeigu tėvai daugiau domėtusi savo vaikų mokymusi, auklėjimu, jų žiniomis.“

Išvados

Tyrime dalyvavusių bendrojo ugdymo mokyklų mokinių tėvų geros mokyklos samprata fragmentiškai siejasi su Geros mokyklos koncepcijoje (2015) įvardintais bruožais. Tėvai išskiria šiuos geros mokyklos bruožus, pasirinkdami atskirus akcentus: 1) gyvenimas mokykloje: mokinių savijauta ir saugumas, mokinio noras eiti į mokyklą, mokytojo ir mokinio bendravimas; 2) ugdymas(is) ir vaiko pasiekimai, pažanga; 3) kompetentingas mokytojas; 4) fizinė aplinka mokykloje; 5) visa bendruomenė kurianti mokyklos strategiją.

Tėvai neatskleidžia ir neįvardina gerai mokyklai būtinų mokyklos bendruomenės, kaip besimokančios organizacijos ir organizacijos įgalinančios lyderystės, vadybos aspektų ir nesupranta ar nenori išvelgti savo, kaip mokyklos bendruomenės narių įsipareigojimų, funkcijų, galimybių. Tėvai linkę išvelgti tik aiškiai pastebimus, akivaizdžius išorinius pokyčius mokykloje, nepakankamai įsigilina ir neatpažįsta ugdymo(si) aplinkos svarbos, kaip vieno esminių geros mokyklos požymių.

Tėvai ypač daug dėmesio skyrė gyvenimui mokykloje (kaip svarbiam geros mokyklos požymiui), tačiau nesuvokia koks galėtų būti jų indėlis, nesuvokia bendruomeniškumo ir savivaldos mokykloje reikšmingumo. Visiems informantams ypač svarbu kaip vaikas jaučiasi mokykloje, ar nori eiti į mokyklą, tačiau tėvų perkeliama atsakomybė tik mokyklos darbuotojams dėl vaiko noro eiti į mokyklą, atskleidžia jų nepakankamai suvoktas tėvystės pareigas.

Remiantis tyrimo duomenimis, tėvai linkę prisiimti pasyvių stebėtojų, nuomonę išsakančių asmenų, kritikų, bet ne mokyklos bendruomenės narių – kūrėjų, pagalbininkų atsakomybes ir vaidmenis.

Tėvų nepakankamai suvoktos, jų kaip mokyklos bendruomenės narių, pareigos bei fragmentiška geros mokyklos samprata, apsunkina Lietuvos geros mokyklos kūrimą.

Literatūra

- Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydzūnaitės, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*, I dalis. Klaipėda: SMK.
- Buričić, J. (2019). The perceived school climate in croatian elementary schools with poor, average and good school's learning environment. *Journal of Contemporary Management Issues*, January, 1-15.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed). Thousand Oaks (Calif.). London: SAGE Publications.
- Čiuladienė, G., Valantinas, A. (2016). Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo gairės: ką atskleidžia kritiški tėvų atsiliepimai apie ugdymo procesą. *Acta paedagogica Vilnensia*, 37, 45-57.
- Kukla, A. (2000). *Social Constructivism and the Philosophy of Science*. New York: Routledge.

- Geros mokyklos koncepcija, patvirtinta LR Švietimo ir mokslo ministro, 2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1308. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f2f65120a7bb11e5be7fbc3f919a1ebe>
- Lietuvos švietimo koncepcija. (1992). Vilnius: Leidybos centras.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. (1991). *Valstybės žinios*, 23-593.
- Liubertaitė, A., Kvieskienė, G. (2016). Švietimo rinkodara Lietuvos geros mokyklos kontekste. *Socialinis ugdymas*, 42 (1), 17–27.
- Lukšienė, M. (1993). Atsinaujinimo (kaitos) nuostata ir poreikis. Iš *Lietuvos švietimo reformos gairės: str. rinkinys* (p. 102-112). Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
- Metodinės rekomendacijos planuojant ir organizuojant mokyklos įšivertinimą* (2017).
- Projektas „Gera mokykla – nuo geros prie geresnės“. Prieiga per internetą: <http://www.nmva.smm.lt/nmva/leidiniai/nmva-leidiniai/>
- Mikėnė ir kt. (2018). *Geros mokyklos samprata tėvų požiūriu*. Prieiga per internetą: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2018/11/Geros-mokyklos-samprata-t%C4%97v%C5%B3-po%C5%BEi%C5%ABriu.-Tyrimo-ataskaita-2018-1.pdf>.
- Musial, E. (2014). Teacher-Parent Cooperation and Pupils' Achievements in the Perception of Adult Respondents (Based on the Exam-ple of Secondary Schools). *Pedagogika*, 114, (2), 96-105.
- Mokyklų raida ir aukštos kokybės mokymas gerai gyvenimo pradžia. Europos Komisija, COM (2017) 248 final. Briuselis.
- Survutaitė, D. (2016). *Mokyklos kultūros raiška*. Vilnius: LEU.
- Targamadžė, V. (2016). Gera bendrojo ugdymo mokykla: mimikrija ar metamorfozė? *Socialinis ugdymas*, 42, 1, 6–16.
- Targamadžė, V. (2017). *Geros mokyklos koncepcijos įgyvendinimo linkmės*. Vilnius: VU.
- Targamadžė, V. (2019). Gera mokykla – sampratos problema. *Pedagogika*, 133 (1), 217-226.
- Targamadžė, V., Žibėnienė, G. ir Česnulevičienė, J. (2018). *Bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės mokyklos pažangos samprata, orientuojantis į Geros mokyklos koncepciją: Ataskaita*. Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.
- Tautinės mokyklos koncepcija*. (1989). Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/svietimo_reformos_pradzia/tautine_mokykla.pdf
- Žydžiūnaitė, V. Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai, principai ir metodai*. Vilnius: Vaga.

CREATING THE GOOD SCHOOL CONCEPT ACORDING TO THE VIEW OF SCHOOL STUDENTS' PARENTS

Assoc. Prof. Dr. Gintautė Žibėnienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

The research question was raised of how parents of school students understand the concept of the good school and whether they sought the same values of the good school as had been agreed upon by the The Good School Concept and to discuss how it was related to the features of the good school presented in The Good School Concept.

The aim of the research was to reveal the active parents' conception of the good school. This is a qualitative study, based on the methodological approaches of social constructivism. The data was collected in the February-March, 2018. 9 parents of students from different Lithuanian schools participated in the study.

The research methods were used: analysis of academic literature and educational documents, structured interviews.

The conception of the good school by parents of school students who participated in the research only partially complied with the features defined by the Good School Concept (2015). The parents distinguished these features of the good school by choosing to focus on: 1) school life: student well-being and security, students' willingness to attend school, teacher-student communication; 2) (self-)education and the child's achievements, progress; 3) the competent teacher; 4) physical environment at school; 5) the whole community participating in the development of the school strategy.

The parents did not reveal or name such element necessary for the good school as a learning organization enabling leadership and management; they did not understand or want to see their roles, duties or opportunities as members of the school community. The parents tended to see only clearly visible, obvious external changes in school, did not recognize the importance of the educational environment as one of the essential features of the good school.

The parents tended to assume the role of passive observers, people expressing their opinion, critics, but not members of the school community – the creators, the helpers. Parents were not sufficiently aware of their duties as members of the school community and did not fully understand the officially accepted concept of the good school which hinders the development of the Lithuanian good school founded on the ideas of the good school.

Keywords: *parents of school students, the school, the concept of Good school.*

Gintautė Žibėnienė, socialinių mokslų (edukologija) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: mokymo / studijų kokybės užtikrinimas, studijų programos kokybės vertinimas, vertinimo metodologija, kompetencijų ir asmens pasiekimų vertinimas, verslumo ugdymas, socialinės rizikos šeimos.

Gintautė Žibėnienė, Doctor of Social Sciences (Education Science), Mykolas Romeris University, Institute of Educational Sciences and Social Work, Associate professor. Research areas: study quality assurance, study programme quality assessment, assessment gnoseology, assessment methodology, assessment of competence and achievement, entrepreneurship, social risk family.